

משמעות קבוצת הגיל בגיל ההתבגרות

רציונל

חשיבותה של השייכות לקבוצת בני השווים עולה בגיל ההתבגרות בד בבד עם תחילתו של תהליך ההיפרדות מההורים, הטומן בחובו ירידה בעוצמת הקשר ובהשפעה של ההורים על ילדיהם.

הקבוצה שאליה משתייכים המתבגרים מסייעת להם לבסס ולברר את זהותם העצמית באמצעות שאלות כמו: "מי אני? לאן אני שייך? במה אני ייחודי? במה אני שונה מהאחר?".

לקבוצת הגיל כמה תפקידים במהלך ההתבגרות (סמינלסקי, 1992):

היא מהווה ראי – באמצעותה יכולים המתבגרים לראות, לקבל היזון חוזר, ולאמת לעצמם מי הם בהשוואה יחסית לאחרים משמעותיים.

היא מהווה עבור המתבגרים מודל – המתבגרים מוצאים בקבוצת הגיל דגם שאותו הם יכולים לחקות: דפוסי ערכים והתנהגות של גבריות/נשיות, יופי-כיעור, לבוש, דפוסי בילוי, מוסריות, יחסי הורים ועוד.

היא מציעה טיפוסים שונים של חברים ושל דפוסי שונים של חברות, אשר מהם ניתן לבחור את אלה שימלאו צרכים שונים בזמנים שונים.

היא מאפשרת הישענות על מנהיגים המחפשים אפשרויות שינוי ומנחים בחיפוש התנסויות חדשות.

היא מהווה עבור מתבגרים רבים "מקלט" כאשר הם מרגישים צורך לברוח מלחצים מצד המשפחה, מצד בית-הספר, בני הגיל, בן הזוג ועוד.

למרות צרכים אלו, ומתוך הבנה למענה לשאלות הזהות שנותנת חברות בקבוצה חברתית כזו או אחרת, יש ללמד לפתח התייחסות ביקורתית בנוגע למידת הסיכון הטמונה בפעילות קבוצתית. יש להציג הן את האפשרות של התנגדות לקולה של הקבוצה מחד-גיסא, והן את היכולת למצוא חלופות לשייכות בקבוצות אחרות, מאידך-גיסא.

מטרות

1. לברר תחושות ועמדות אישיות של התלמיד/ה כפרט כלפי הקבוצה, וציפיותיו/ה ממנה.
2. להכיר אסטרטגיות שונות להתמודדות עם האתגר הטומן בהצטרפות לקבוצה.

כל אחד מאתנו חבר בקבוצות רבות, חלקן קבוצות שאנו שייכים אליהן באופן טבעי כמו קבוצת הבנות או קבוצת הבנים, וחלקן קבוצות שאנו בוחרים להשתייך אליהן כמו תנועת נוער, קבוצת הכדורגל של בית-היספר, או חוג המחשבים. זהותו של הפרט מורכבת מחברות בקבוצות ובקהילות מגוונות, אשר הציפיות, הנורמות ומעמדו של הפרט בכל אחת מהן שונים.

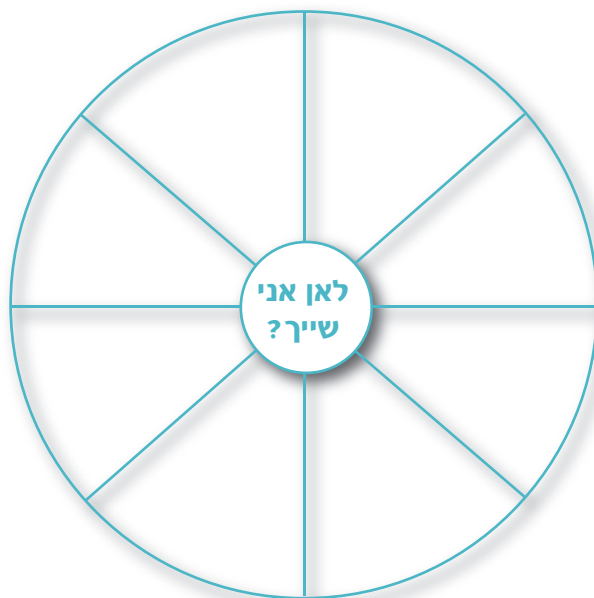
במפגש זה יבחנו התלמידים את השתייכותם לקבוצות שונות בו-זמנית, ואת משמעותן של קבוצות אלה בחייהם.

מהלך:

עבודה אישית:

1. כל תלמיד יקבל דף פעילות אישי, שבו משורטט עיגול ("פאיי") המייצג את השתייכותו של התלמיד לקבוצות שונות. התלמיד יתבקש להכין רשימה של כל הקבוצות שבהן הוא חבר, ולמקמן על גבי ה"פאיי" באמצעות שרטוט קווים המייצגים את החלק היחסי שתופסת כל קבוצה בחייו. לחלופין, ניתן להציע, כי כל תלמיד ינסה להיזכר ביום או בשבוע טיפוסי בחייו, וימפה על גבי ה"פאיי" את הקבוצות השונות הנכללות בו, בהתאם לחלקה היחסי של כל אחת.

דף פעילות אישי:

2. בסיום הפעילות, לאחר שכל תלמיד גילה כי למעשה הוא משתייך לכמה קבוצות בו-

זמנית, יתחלקו התלמידים באופן אקראי לקבוצות קטנות בנות 5 - 6 תלמידים בכל קבוצה.

עבודה קבוצתית:

3. בכל קבוצת פעילות יבחר כל אחד מהתלמידים את אחת מקבוצות השייכות שלו (קבוצת בנים/בנות, כיתה ו', חברות בתנועת נוער, חוג מסוים, אוהבי כדורגל/טלנובלה...), על-פי ה"פאי" שהכין, ויציג אותה בתורו בקבוצת הפעילות, תוך התייחסות לנקודות הבאות:

■ מהם היתרונות והחסרונות של השתייכותי לקבוצה שבחרתי?

■ מה אני מקבל מקבוצה זו? מה יש בה שאין באחרות? (הערך המוסף)

■ כשאני חושב על קבוצה זו, אני מרגיש שבזכות החברות בה אני... (אחראי יותר/ מבטא את ערכי/כשרונותי/בטוח יותר בעצמי...).

■ מה אני תורם לקבוצה?

4. בסיום ההצגה האישית של כל אחד מהתלמידים, תסכם הקבוצה את המאפיין העיקרי של כל קבוצת שייכות שהוצגה ואת החוויה המרכזית הקשורה להשתייכות לקבוצה זו.

לסיכום הפעילות הקבוצתית, כל קבוצה תציג במליאה פזל (או תוצר קבוצתי אחר על-פי בחירתה), אשר כל חלק ממנו צבוע בצבע אחר (המייצג קבוצת שייכות מסוימת), ומציג את הטרוגניות הקבוצתית – מגוון קבוצות השייכות השונות שהתלמידים בחרו לספר עליהן בקבוצה.

דיון במליאה:

לאחר הצגת התוצרים הקבוצתיים, יסכמו התלמידים בהנחיית המורה:

■ מה למדו על קבוצות ההשתייכות השונות

■ מהן נקודות הדמיון והשוני בין כל קבוצה

■ האם ישנן קבוצות הדורשות "השקעה" רבה יותר מאחרות (זמן, אנרגיה, תרגול, מעורבות...)

■ האם ישנם דברים שאפשר לעשות רק בקבוצה מסוימת ולא באחרת, ועוד.

בין ייחודיות לקונפורמיות לקבוצה

קונפורמיות פירושה הליכה בתלם, הסתגלות, שינוי בהתנהגות או באמונות של פרטים בהתאם לנורמות או לכללים הנהוגים בחברה או בקבוצה. הקונפורמיות אינה תמיד שלילית, שכן היא מאפשרת סדר ויציבות, ולולא התהוותה הייתה עלולה להיווצר אנרכיה. בעיה של קונפורמיות נוצרת כאשר מתגלה קונפליקט בין אמונותיו וערכיו של הפרט המכוונים אותו לשיפוט מסוים לבין כוחות הקבוצה הלוחצים עליו להתנהג אחרת. הבהרת הנושא עשויה לתרום לחיזוק אישיותו של הנער ולעצמאות מחשבתו.

מהלך:

1. שלושה תלמידים שנבחרו מבעוד מועד יתבקשו להציג במשחק תפקידים.

אחד מהמתנדבים יהיה ד"ר "כמוני". הוא חושב שצריך תמיד להיות מיוחדים, "לשחות נגד הזרם", לא להקשיב לשאר האנשים ולחשוב לבד ובאופן עצמאי. מתנדב שני יהיה ד"ר "כמונו". הוא בעד השתלבות בחברה, "להיות כמו כולם", להסכים עם הרוב ולא לנסות להתבלט כל הזמן. המתנדב השלישי הוא המנחה בעימות טלוויזיוני. כל ד"ר מנסה לשכנע למה כדאי להגיע לקליניקה שלו. התלמידים "יצביעו" במחיאות כפיים לד"ר ששכנע אותם.

2. דיון במליאה:

- (למי שבחר בד"ר "כמוני") האם לפעמים אנו זקוקים גם לד"ר "כמונו"? מתי?
- (למי שבחר בד"ר "כמונו") האם לפעמים אנו זקוקים גם לד"ר "כמוני"?
- האם יש מישהו שהיה מוותר לגמרי על אחד הדוקטורים?
- האם ישנו גיל שבו אנו נעזרים בעיקר בד"ר "כמוני" וגיל שיותר בד"ר "כמונו"? האם ישנם מצבים מסוימים שבהם כדאי להקשיב יותר לאחד הדוקטורים?
- הביאו דוגמאות מחיי היום-יום שבהן נתקלתם במקרים שבהם ד"ר "כמוני" צודק יותר ובמקרים שבהם ד"ר "כמונו" צודק יותר. מה היה המחיר? מה היו התוצאות?

לחץ קבוצתי, קונפורמיות ייחודיות בקבוצה

מהלך:

בחלק הראשון של השיעור יתנסו התלמידים במצבים שונים של הפעלת לחץ קבוצתי.

התנסות א': חזרה על הניסוי של אש:

1. שלושה מתנדבים יתבקשו לצאת מהכיתה ולחכות מחוץ לכיתה. המורה תציג בפני התלמידים בכל פעם שני כרטיסים הבודקים תפיסה חזותית. על אחד הכרטיסים – (כרטיס מס' 2) משורטטים שלושה קווים – א' ב' ג' – באורכים שונים, ועל השני (כרטיס מס' 1) משורטט קו אחד בלבד (לפי התרשים). המורה תבקש מכל אחד מהתלמידים לענות בעצמו, ללא שיתוף מצד חבריו, איזה משלושת הקווים שעל הכרטיס הראשון זהה באורכו לקו שעל הכרטיס השני. סביר להניח שמרבית התלמידים יענו נכון על משימה זו. בשלב שני תספר המורה לתלמידים, שאנחנו עומדים לחזור על ניסוי שעשה סלומון אש בנושא של לחץ קבוצתי וקונפורמיות. המורה תבחר שלושה תלמידים מהכיתה שיהיו משתפי פעולה בניסוי. בחזית הכיתה יסדרו 4 כיסאות. שלושת התלמידים יתפסו מקום על כיסאות אלו. בכל פעם יוכנס תלמיד אחד מאלה שיצאו החוצה וישב במקום הרביעי הפנוי. המורה תסביר שאנחנו עומדים לערוך מבדק של תפיסה חזותית. שלושת התלמידים משתפי הפעולה יתבקשו לתת תשובה שגויה, ויאמרו בביטחון שכרטיס מס' 1 מתאים לג' (ולא לב'). (התשובה הנכונה). התלמיד הרביעי יתבקש לענות על השאלה. המורה תחזור על הניסוי עם שני התלמידים הנוספים.

2. התלמידים ישוחחו על תוצאות הניסוי.

- גם כשהעיניים רואות בבירור את התשובה הנכונה, לחץ קבוצתי יכול לשנות את התפיסה החזותית. המורה תספר לתלמידים, שבמחקר מצאו, שהיה די שאחד ממשתפי הפעולה במחקר ייתן תשובה נכונה, כדי לאפשר גם לנבדק התמים להצביע על התשובה הנכונה ללא הטיה של לחץ קבוצתי.

התנסות ב': לפרוץ את המעגל

3. שלושה ילדים יצאו החוצה. שאר הילדים יעמדו במעגל צמודים זה לזה, ויקבלו הוראה לא לאפשר לילדים אחרים להיכנס למעגל. המתנדבים שיצאו ינסו בזה אחר זה לחדור למעגל בכל דרך שיבחרו (אפשר בדרכי שכנוע, אפשר באמצעים אחרים...).

- מה ראינו בהפעלה הראשונה? מה ניסינו להפעיל על הילדים? האם זה עבד? איך הם הרגישו בסיטואציה כמפעילי לחץ וכמופעלי לחץ?
- מה ראינו בהפעלה השנייה? באילו דרכים ניסו הילדים להיכנס? למה זה היה להם חשוב כל כך? מה הם היו מוכנים לעשות כדי להצטרף לקבוצה? מה מרגיש מי שלא הצליח להיכנס?
- האם גם לכם קרו מקרים שבהם ניסו להפעיל עליכם לחץ, או שלכם היה חשוב להצטרף לקבוצה גם במחיר כבד? (אפשרו לילדים לבטא את עצמם).

כעת בואו נבחן מצבים מחיי היומיום שבהם אנו נתקלים בלחץ חברתי.

1. הכיתה תתחלק לקבוצות קטנות, וכל קבוצה תעסוק באחד מהאירועים הבאים:

אירוע מס' 1:

הכיתה החליטה לעשות מדורה גדולה בל"ג בעומר בחרשה המרוחקת מהשכונה, ולהישאר מסביב למדורה במשך כל הלילה. הוריה של רוני התנגדו לרציון. רוני הצטערה על כך מאוד, וסיפרה לחברותיה. הן החליטו לבוא ולשכנע את הורים שירשו לה להישאר עם כולם.

שאלות לדין בקבוצה:

- מדוע הוריה של רוני לא מרשים לה להישאר ליד המדורה במשך כל הלילה?
- אילו **נימוקים** הייתם אתם יכולים להעלות בפניהם כדי לשכנעם?
- הכינו **משחק תפקידים** שיוצג בפני המליאה, ובו תגוללו את השיחה שבין הוריה של רוני לבין רוני וחברותיה, שתכלול את הפתרונות שאתם מציעים.

אירוע מס' 2:

באחד מימי שישי התכנסה קבוצה גדולה של תלמידי הכיתה בביתו של מתן לערב חברתי. לאחר שהוריו של מתן יצאו מהבית הוצע שיצפו ב"סרט כחול" שאותו מצא מתן בין סרטי הדי.וי.די השונים. חלק מהבנות התנגדו, ואילו הבנים שלא רצו בכך לא העזו לומר זאת. עדי, אחת הבנות, התלבטה אם לבטא את חששותיה, היות שלא הייתה בטוחה שעוד מישהו חש כמוה. לפתע היא הבחינה בदन שנראה נבוך אף הוא...

מתן ושניים מחבריו הצליחו לשכנע את כולם, והקבוצה ישבה וצפתה בסרט...

שאלות לדין בקבוצה:

- מה דעתכם על מה שמתואר באירוע?
- מדוע לא העזו חלק מהבנים **להתנגד** למתן ולחבריו? מה אתם חושבים על עדי ודן?
- לו הייתם במצב כזה, מה **אתם** הייתם עושים במקומם?
- האם אתם מזהים מצב של **סיכון** באירוע מסוג זה?

■ הכינו **משחק תפקידים** שיוצג בפני המליאה, ויכלול את הסיטואציה ופתרונות אפשריים.

אירוע מס' 3:

באחד הימים הוחלט על-ידי ועדת החברה בכיתה לארגן ערב כיתתי שבו יצפו התלמידים בסרט בבית-קולנוע. לאחר שהושגה הסכמת ההורים, נפגשו התלמידים בקניון הסמוך לביתם, אולם עוד בטרם קניית הכרטיסים הציצו כמה בנים ובנות שיסעו במקום זאת לטיילת ליד הים ויסתובבו בה... תלמידים אחדים התלהבו והסכימו, אחרים התנגדו נמרצות, ואחרים נשארו מתלבטים...

שאלות לדיון בקבוצה:

- מה דעתכם על מה שמתואר באירוע?
- האם קרה לכם מקרה כזה?
- האם הורכים היו מסכימים או מתנגדים לשינוי כזה של התוכניות? נמקו.
- אם היית בקבוצה הזאת כיצד היית נוהג/ת? מה היה **משפיע** על החלטתך?
- עד כמה היית מרגיש שיש לך **כוח לעמוד על שלך** אם לא הסכמת עם הצעה מעין זו, גם אם אחרים קיבלו אותה?
- הכינו **משחק תפקידים** שיוצג בפני המליאה, ויכלול את הסיטואציה ופתרונות אפשריים.

אירוע מס' 4:

עינת מכיתה ו' מרגישה שסוף-סוף כל מה שקיוותה לו מבחינה חברתית קורה: היא שייכת לקבוצת המקובלים בכיתה והם מתייחסים אליה בהפסקות, מזמינים אותה אחרי הצהרים ובישישי לפעילויות משותפות, ואף שואלים את דעתה בנושאים שונים. אולם ערב אחד קרה משהו שסיכן כל זאת. כל החבורה שהתה בביתה של דנה, כשלפתע עלה הרעיון לשחק "אמת או חובה". עינת חשה שהמשחק מסקרן אותה (כי לא שיחקה בו מעולם), אך גם חוששת ממה שעלול לבוא בעקבותיו. הקבוצה התחילה לשחק, כשלפתע בחר איתי ב"חובה" וניגש אליה במטרה לתת לה נשיקה. עינת התכווצה במקומה ולא ידעה מה לעשות. היא לא רצתה שאיתי ינשק אותה, אך גם לא רצתה להצטייר כשונה וכלא מתאימה לקבוצה...

שאלות לדיון בקבוצה:

- מה דעתכם על מה שמתואר באירוע? האם גם לכם קרה מקרה כזה? מה עשיתם?
- מה יקרה אם עינת תבטא את **חששותיה**? האם יהיה בכך **סיכון** להשתייכותה לקבוצה?

הכינו **משחק תפקידים** שיוצג בפני המליאה, ויכלול את הסיטואציה ופתרונות אפשריים.

נקודות לדיון במליאה:

- האירועים שונים זה מזה אך כוללים **דילמות דומות**. מה?

- עד כמה יכולים בני גילכם לבטא את רצונם, גם אם אינו תואם את זה של שאר חברי הקבוצה? מהן **הסכנות** הטמונות בביטוי מסוג זה?
- עד כמה – לדעתכם – רצוי וצריך **הפרט** בקבוצה **להתאים את עצמו** לרצונה של הקבוצה כולה?
- האם ישנם **הבדלים בין בנות לבין בנים** בהתייחס למידת החופש של הביטוי העצמי וגם של ההתנגדות לקבוצה? אם כן, מה מקורם?